

4. Jakie prawa mają dzieci?

Prawa i wolności przysługują wszystkim ludziom, a więc także dzieciom. Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych uchwaliło Konwencję o Prawach Dziecka (ratyfikowaną także w Polsce) zawierającą zapis podstawowych praw dzieci. Uczniowie poznają na zajęciach prawa dzieci i analizują wybrane przepisy Konwencji o Prawach Dziecka. Dowiadują się także, jakie krajowe i międzynarodowe instytucje mogą dzieciom pomóc, kiedy łamane są ich prawa. Lekcja ma im też uświadomić – m.in. poprzez analizę dokumentów prawa międzynarodowego, polskiego prawa oświatowego oraz wewnętrznego prawa szkolnego – jakie prawa i wolności przysługują uczniom. Uczniowie analizują konkretne przypadki naruszania praw i zastanawiają się, jak w takich sytuacjach można się zachować.

CELE LEKCJI WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

Uczeń/uczennica:

- wymienia prawa dzieci i analizuje przepisy Konwencji o prawach dziecka – dział IV pkt 3;
- podaje przykłady działań Rzecznika Praw Dziecka; przedstawia cele działalności Funduszu Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci – dział IV pkt 4;
- wymienia prawa i obowiązki ucznia; rozpoznaje przypadki naruszania praw uczniów oraz pracowników szkoły; przedstawia sposoby dochodzenia praw, które zostały naruszone – dział III pkt 3.

PO ZAJĘCIACH UCZEŃ/UCZENNICA POTRAFI

- wymienić kilka podstawowych praw dziecka oraz wyjaśnić, co one oznaczają dla każdego dziecka;
- wskazać przykłady naruszenia wybranych praw dziecka we współczesnym świecie;
- podać nazwy kilku instytucji, do których dzieci mogą się zwrócić w wypadku naruszenia ich praw.

METODY PRACY

- minidyskusja
- praca w parach lub w grupach
- miniwykład
- rozmowa nauczająca
- burza mózgów
- praca z tekstem

ŚRODKI DYDAKTYCZNE

- kartki papieru, ołówki, kredki

JAK PRZEPROWADZIĆ ZAJĘCIA?

WPROWADZENIE

1. „Takie same, czy inne?” (minidyskusja, praca w grupie). Poproś uczniów, żeby zastanowili się, czy dzieci powinny mieć takie same prawa jak dorośli. Zaproponuj, żeby przypomnieli sobie poznane wcześniej prawa człowieka i spróbowali powiedzieć, czy wszystkie odnoszą się także do dzieci. Niech wyobrażą sobie, że są doradcami ONZ i właśnie układają konwencję praw dziecka. Zapytaj, jakie prawa, ich zdaniem, powinna ona zawierać. Propozycje zapisuj na tablicy. Mogą one być formułowane w różny sposób, np. *Nikt nie ma prawa wykorzystywać...*, *Dziecko powinno otrzymać od dorosłych...* W podsumowaniu zapytaj, czy w związku z tym, że są dziećmi, powinni mieć jakieś szczególne uprawnienia, których np. nie posiadają osoby dorosłe. Pozwól im na krótką dyskusję na ten temat. Zwróć uwagę, że idea praw dziecka wzbudza czasem kontrowersje. Jej krytycy wskazują, że absolutyzowanie zasady autonomii dziecka może obrócić się przeciwko niemu, np. prawo do rozrywki nie może być rozumiane jako odebranie rodzicom prawa do ochrony dziecka przed wpływem „złego towarzystwa” oraz szkodliwych wzorców spędzania wolnego czasu.

ROZWINIĘCIE

2. „Dziecko też człowiek” (miniwykład). Przedstaw informacje zawarte w tekście „Dziecko też człowiek” (s. 127), prosząc uczniów, aby wynotowali te tezy, które budzą ich wątpliwości. Odpowiedz na ewentualne pytania. Następnie wyjaśnij, że dokument określający prawa dzieci już powstał. Podaj, kto i w jakich okolicznościach go uchwalił. Zwróć uwagę na to, że Polska ratyfikowała Konwencję o Prawach Dziecka, a więc obowiązkiem władz polskich jest ochrona zapisanych tam praw dzieci. Przypomnij uczniom znaczenie słowa „konwencja”. Zwróć uwagę, że konwencja – w odróżnieniu od deklaracji – zobowiązuje państwo, które ją ratyfikowało, do przestrzegania zawartych w niej praw.

3. „Konwencja praw dziecka” (praca w parach). Poleć uczniom, by zapoznali się z tekstem w ramce „Konwencja praw dziecka” na s. 128. Poinformuj, iż zamieszczony w podręczniku katalog praw nie jest autentycznym tekstem Konwencji, lecz zawiera jedynie nazwy praw, które zostały zapisane we wspomnianym dokumencie w rozwiniętej formie. Jeśli dysponujesz oryginalnym tekstem Konwencji, przeczytaj jeden z jej artykułów, a następnie zaproponuj, by uczniowie pracując indywidualnie lub w parach – wypełnili treścią w podobny sposób, co w przeczytanym przykładzie, kolejne artykuły Konwencji. Przydziel każdej parze jedno prawo. Zapisz na tablicy schemat, według którego uczniowie mają wykonać to zadanie. Oto przykład: „Jeśli dzieci mają prawo do wypoczynku, to nie wolno zmuszać ich do odrabiania lekcji przez kilka godzin dziennie. Dzieci powinny mieć czas na zabawę z kolegami, czytanie książek”. W efekcie powinna powstać „Konwencja” napisana przez dzieci i w ich języku.

4. „Potrzebują pomocy” (miniwykład, rozmowa nauczająca, praca w grupach). Zapytaj uczniów, czy słyszeli ostatnio w mediach historię o ich rówieśniku czy rówieśniczkach, którzy żyją w warunkach zagrażających życiu lub zdrowiu. Przedstaw im aktualne przykłady oraz statystyki (na podstawie tekstu w ramce „Sytuacja dzieci na świecie” na s. 128). Następnie podziel klasę na 6-, 8-osobowe grupy. Każda grupa ma za zadanie napisać krótką historyjkę o dziecku, którego pra-

wo zostało w pewnej życiowej sytuacji naruszone, a następnie – dzięki jego własnym staraniom i/lub czyjejś pomocy – krzywda, jakiej doznało, została naprawiona. Możesz dla ułatwienia powiedzieć każdej grupie o naruszeniu jakiego prawa (lub praw) mają napisać historyjkę (np. maltretowanie dziecka przez rodziców, pozbawienie dziecka kontaktu z ojcem po rozwodzie rodziców, dyskryminowanie dzieci Romów). Aby uatrakcyjnić to trudne zadanie, możesz wszystkim grupom rozdać po jednym zdjęciu przedstawiającym dziecko (lub grupy dzieci), a następnie zaproponować, by ono właśnie stało się bohaterem ich historyjki. Po prezentacji wyników pracy pozwól pozostałym uczniom na krótkie komentarze na temat historyjek napisanych przez ich kolegów i koleżanki. Zwróć uwagę na zgodność praw dzieci – bohaterów ułożonych przez uczniów historyjek – z Konwencją o Prawach Dziecka oraz na przyjęte przez autorów opowiadań sposoby działania.

5. „Do kogo mogę zwrócić się o pomoc?” (praca w grupach, burza mózgow). Zapisz na tablicy listę osób i instytucji, które pomogły dzieciom, a które pojawiły się we wszystkich historyjkach ułożonych przez zespoły. Uzupełnij tę listę o inne, nie wymienione przez uczniów, organizacje, instytucje i osoby, do których mogą się zwrócić dzieci, których prawa zostały w jakiś sposób naruszone. Poproś uczniów, by w domu uzupełnili tabelkę „Do kogo mogę się zwrócić o pomoc?” (s. 130), wpisując brakujące adresy i telefony.

ZAKOŃCZENIE

6. „Tak to działa!” (praca w grupach, praca z tekstem). Podziel uczniów na kilkuosobowe grupy. Poleć im, by zapoznali się z dwoma prawami z listy praw ucznia przygotowanej przez Helsińską Fundację Praw Człowieka (s. 130–131), a następnie odpowiedzieli na pytania: *Jak mogłoby wyglądać przykładowe naruszenie tego prawa w szkole? Jakie działania mogą zmniejszyć prawdopodobieństwo takiego naruszenia? Jakie rozwiązania pozwolą uczniom dochodzić swoich praw w przypadku jakiegokolwiek naruszenia?*

7. „Czytać maile czy nie?” (praca domowa). Zachęć uczniów, by w domu porozmawiali z rodzicami i rodzeństwem na temat prawa do tajemnicy korespondencji i do prywatności. Poproś, by podczas dyskusji wynotowywali wszystkie padające w niej argumenty przemawiające za tym, że rodzice mają prawo czytać korespondencję dzieci, oraz te, które przemawiają za całkowitym respektowaniem przez rodziców prawa dzieci do prywatności. Zachęć uczniów, by w trakcie rozmowy z rodzicami postarali się także wczuć w ich rolę.

ĆWICZENIA DODATKOWE

■ „W obronie praw” – praca w domu (praca w grupach). Zaproponuj uczniom, by zaprojektowali w domu plakat zwracający uwagę na prawa dzieci w Polsce (inspiracją mogą być ilustracje zamieszczone w podręczniku na s. 129). Może to być dzieło zespołowe, każdy z zespołów ma narysować duży plakat propagujący jedno z praw dziecka i wymyślić wspólne hasło. Zadbaj, by każda praca dotyczyła innego prawa. Zorganizuj wystawę plakatów w klasie lub na szkolnym korytarzu. Możecie też stworzyć klasowy album praw dziecka. Przy okazji warto wspomnieć o Januszu Korczaku, lekarzu i społeczniku, który większość swojego życia poświęcił dzieciom i staraniom o szacunek dla nich. Jest on wzorem do naśladowania dla wielu wy-

chowawców, pedagogów, osób zajmujących się edukacją dzieci (więcej o tej postaci uczniowie znajdą w podręczniku na s. 129).

▣ „**W życiu nie jest jak w teatrze**” (drama). Zaproponuj klasie (lub ochotnikom) wspólne przygotowanie krótkiego przedstawienia o prawach dziecka dla kolegów z młodszych klas lub pobliskiego przedszkola. Przedstawienie powinno zostać wcześniej opracowane na podstawie historyjek ułożonych przez dzieci w trakcie lekcji.

▣ „**Rzecznik Praw Dziecka działa**” (praca własna). Poproś uczniów, aby przygotowali wizytówkę dla aktualnego rzecznika. Powinna być duża, gdy ją zawiesimy na szkolnym korytarzu, będzie dobrze widoczna nawet z daleka. Pod wizytówką uczniowie mogą zamieścić informację o głównych działaniach RPD. Warto zamieścić przykłady znanych w całej Polsce akcji podejmowanych przez Rzecznika i jego współpracowników (patrz: ćwiczenie w podręczniku na s. 128–129).